

LJUNGSKILE MAGASIN

Tema: Agenda 2030

Reportage:

Stan är full av vatten

Översvämningarna ökar
– Uddevalla hårt drabbat

Reportage:

Från tallrik till sopor

En tredjedel av all mat slängs
– så jobbar Ljungskiles verksamheter med matsvinn

8 tips på second
hand-butiker i
när området

Plastpåskatten avskaffad

Om Agenda 2030

Tre filmtips på temat

LN

LJUNGSKILE MAGASIN

Ljungskile Nyheter

samtidsmagasin

15 november 2024

Redaktion

Joanna Svensson

Redaktionschef

Isabella Hansson

Redigeringsansvarig

Simon Kodelja

Redaktör för extramaterialet

Emma Edling

Bildredaktör

Stella Heckscher

Korrektur- och distributionsansvarig

Stefan Johansson

Ansvarig utgivare

Kontakt

Adress

Ljungskile Nyheter

Ljungskile folkhögskola

459 80 Ljungskile

Telefon

0522-68 69 48

E-post

stefan.johansson@ljungskile.org

Hemsida

www.ljungskilenyheter.se

Skogar hotas av klimatförändringar, inte minst i Ljungskile. Foto: Isabella Hansson

En hälsning från Ljungskile Magasin

Knappast någon har väl missat att vi befinner oss i en brinnande klimatkris. Kimatförändringarna orsakar bland annat höjda havsnivåer, avsmältning av glaciärer, skogsbränder och översvämningar. Det är svårt att inte tappa hoppet när man låser upp sin mobil och ser den ena negativa nyheten efter den andra. Det blir som ett bevis på att vår värld håller på att braka samman och att vi inte har så mycket tid kvar till att vända utvecklingen. Men samtidigt får man försöka hålla modet uppe. Vad hjälper det planeten om alla ger upp? Vi måste göra en kraftsamling och kräva att politiker och beslutsfattare gör mer. Och själv måste vi göra det vi kan: äta mer vegetariskt istället för kött, konsumera hållbart och ta vara på det vi har istället för att bidra till ett samhälle med slit och släng. Till och med källsortera – allt det där som låter som en piss i mississippi, för just nu spelar allt vi gör roll.

Ett ljus i mörkret är Agenda 2030. Det är FN:s agenda för hållbar utveckling i världen, som listar sjutton mål för en hållbar och jämlik värld. Vi sistaårselever på Ljungskile folkhögskolas journalistlinje har skrivit om just detta. På nästa uppslag kan du läsa mer om de ambitiösa målsättningarna och hur det går för Sverige och världen i stort att möta dem.

I resten av det här numret av Ljungskile Magasin får du läsa mer om effekterna i kölvattnet av klimatförändringarna, som Stella Heckschers reportage om översvämningar och Joanna Svenssons reportage om matsvinn. Vidare läser du om två andra viktiga ämnen som rör Agenda 2030: Emma Edlings reportage om ekonomisk utsatthet och mitt reportage om allas rätt till god utbildning utan diskriminering. Utöver reportagen får du läsa om filmtips, tips på hållbar konsumtion och senaste nytt om plastpåseskatten.

Väl mött!
Isabella Hansson

Innehåll

4–5
Extra: Om Agenda 2030

6–9
Reportage: Stan är full av vatten

10–15
Reportage: Från tallrik till sopor

16–21
Reportage: Gratis mat till de mest ekonomiskt utsatta

22–26
Reportage: Långvarig skolfrånvaro – en negativ trend?

27
Extra: Lista på Second hand-butiker och filmtips

Plastpåsar behöver inte skattas

Den 1 november togs plastpåseskatten bort i Sverige, efter att ha varit i kraft sedan 1 maj 2020. Syftet med skatten var att minska plastavfall, men nu när svenskarna redan ligger långt under EU:s mål för plastpåseförbrukning, anser regeringen att behovet har försvunnit.

Plastpåseskatten infördes för att minska användningen av plastpåsar och därigenom minska mängden plastavfall som hamnar i naturen och haven. Skatten innebär att butiker som säljer plastpåsar måste ta ut en avgift på minst tre kronor per påse. Detta gäller både för engångspåsar och återanvändbara plastpåsar som är tänkta att användas för förvaring av matvaror eller andra varor.

Förslaget fick en majoritet när riksdagen röstade igenom det, alla partier stod bakom detta förutom Sverigedemokraterna och Moderaterna.

Syftet med plastpåseskatten var att uppmuntra konsumenter att använda mer hållbara alternativ, till exempel tygkassar eller andra återanvändbara påsar. Skatten är en del av Sveriges strävan att nå klimatmål och minska plastens negativa påverkan på miljön.

Resultaten har varit positiva – användningen av plastpåsar har minskat markant sedan skatten infördes. Enligt Naturvårdsverket har antalet plastpåsar som används i Sverige halverats sedan skattens införande. Från 90 till 17 påsar per person och år.

Från den 1 november 2024, det vill säga för två veckor sedan, har denna skatt alltså tagits bort. Liberalerna och Kristdemokraterna har vänt i frågan, då de anser att Sverige uppnått målen.

Det mål som sattes upp av EU är att varje medlemsland maximalt ska förbruka 40 plastpåsar per person och år.

Det ställs inte längre något krav på handlare att ta ut skatt på plastpåsar, men det kan finnas handlare som av miljöskäl fortsätter att göra det.

STELLA HECKSCHER

LJUNGSKILE MAGASIN | 3

Agenda 2030

FN:s Agenda 2030 består av sjutton globala mål som ska bidra till en mer hållbar värld utan orättvisor och ojämlikhet.

2015: Målen klubbas igenom

År 2015 antar FN:s 193 medlemsländer en agenda med sjutton globala mål för att säkra en hållbar utveckling i världen. Namnet blir Agenda 2030 och innefattar de Globala målen, som inkluderar tre dimensioner av hållbarhet: social, ekonomisk och miljömässig. Målen är de mest ambitiösa mål som någonsin antagits för en hållbar utveckling i världen.

Snabba fakta om Globala målen

Målen är universella – de riktar sig till alla världens länder, som har ett ansvar att uppfylla dem

Målen är integrerade och odelbara – inget mål kan nås på bekostnad av ett annat

Målen är inkluderande – de har tagits fram genom en inkluderande och transparent process

Målen gäller alla – ingen ska lämnas utanför och särskild hänsyn ska tas till de med sämst förutsättningar

Vad vill man åstadkomma?

Målet är att avskaffa extrem fattigdom, minska ojämlikheter och orättvisor i världen, främja fred och rättvisa och lösa klimatkrisen. Senast 2030 ska målen och de 169 delmålen vara uppfyllda.

Vilka länder går det bäst för?

Av alla 193 länder som medverkar ligger Finland i topp med en rankning på 86,35. På andra plats med 85,70 poäng ligger Sverige och på tredje Danmark med 85 poäng. Sedan 2015 har Sverige hamnat etta på listan flertalet gånger.

Så går det för Sverige

Sverige har ett väl utbyggt välfärdssystem. Trots det lever en del människor i materiell fattigdom. 2019 beräknades ungefär fyra procent av Sveriges befolkning leva i social och materiell fattigdom.

Hunger och undernäring är inte den största utmaningen i Sverige. Däremot är ohälsosamma matvanor och för lite motion ett problem i Sverige som leder till övervikt och fetma.

I jämförelse med andra länder har Sverige en hög medellivslängd, god tillgång till hälso- och sjukvård och en god självskattad hälsa. Men det finns hälsoskillnader mellan olika samhällsgrupper. Målet för folkhälsopolitiken är att minska de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

VÄRLDEN

Mål 1 – Ingen fattigdom

De senaste årtiondena har fattigdomen gått ner, men efter corona-pandemin har den positiva trenden vänt och 2020 levde 724 miljoner i extrem fattigdom. Om trenden fortsätter som nu kommer 575 miljoner människor leva i extrem fattigdom år 2030, och en tredjedel av alla världens länder kommer att ha halverat sina nationella fattigdomsnivåer tills dess.

Mål 2 – Ingen hunger

Sedan 2015 har antalet personer med osäker tillgång till mat ökat. 2022 var det 9,2 procent som tampades med kronisk hunger, vilket innebär en siffra på 735 miljoner – en ökning av 122 miljoner sedan 2019.

Mål 3 – God hälsa och välbefinnande

Vissa framsteg har skett de senaste åren. 146 av 200 länder har uppnått de Globala målen kopplat till "under-5 mortalitets", som syftar på risken att en nyfödd dör innan den blivit fem år. Även de globala AIDS-relaterade dödsfallen har minskat med 52 procent sedan 2010. Samtidigt såg man att ungefär 800 kvinnor dog av sin graviditet eller i barnsäng år 2020, och 2019 blev 381 miljoner människor på grund av för höga hälsokostnader inbjudna i extrem fattigdom.

STAN ÄR FULL AV VATTEN

Översvämningar i Uddevalla – ett växande hot mot staden

TEXT AV STELLA HECKSCHER

Foto: Björn Svensson, AniCura djursjukhus Uddevalla.

Uddevalla är ett av 26 områden i Sverige där det finns en betydande risk för översvämningar, enligt en rapport som MSB tagit fram. Det beräknas kosta stora summor pengar för de åtgärder som krävs, och på sikt blir staden lidande när havsnivåerna stiger.

De negativa effekterna av naturkatastrofer ska mildras, vilket inkluderar vattenrelaterade katastrofer. Det är ett av målen i Agenda 2030 som FN:s medlemsländer gemensamt kommit fram till för att uppnå en hållbar utveckling. Globalt sett är översvämningar en av de naturkatastrofer som orsakar flest döds-offer och mest ekonomisk skada. Sverige

har varit relativt förskonat, men framöver kommer det bli värre även här och det finns redan nu ett ökat problem.

Uddevalla är ett av de ställen i Sverige som har en betydande risk för översvämningar. Det kan bero på att de centrala delarna är belägna i ett låglänt område, där Bäveån strömmar igenom i en sydlig och nordlig del. Runtom staden är terrängen högre, vilket bidrar till att stora

mängder vatten strålar samman i och runt Uddevalla.

“Problemet kommer förvärras”

Tomas Brandt som är enhetschef på Bohusläns museum, berättar att när museet byggdes intill hamnen 1982-1983 så var det välkänt att det fanns problem med översvämningar.

Museet är byggt så att byggnaden klarar av översvämningar. Problemet kommer dock att förvärras i framtiden när havsnivåerna stiger. Det kommer göra att översvämningarnas nivåer blir högre, och många andra aktörer kommer också att påverkas.

Hur byggnader ska skyddas i framtiden blir en uppgift för Uddevalla kommun att hjälpa till med, enligt Tomas Brandt.

– Museet är, precis som andra verksamheter som är centralt placerade, drabbade av de återkommande översvämningarna. Men vi har aldrig blivit konkret påverkade,

mer än att vid vissa tillfällen så har besökare haft svårt att ta sig fram till entrén.

Hydrolog på SMHI förklarar

Katarina Stensen är hydrolog på SMHI och studerar vatten i insjöar, vattendrag samt i marken.

När havsnivåerna stiger så kommer detta att påverka hur ofta det uppstår översvämningar. I framtiden kommer det att bli mer extrema väder. Centrala Uddevalla är ett utsatt område i Sverige, i och med att det är relativt platt.

Bäveån rinner ut i havet, vilket gör att det blir svårare för vattnet i ån att vara på en balanserad nivå.

Stensen förklarar vidare att det blir ett problem att det på sikt blir kraftigare havsvågor, att skyfall blir vanligare och att det kommer att vara mer vatten i omlopp på olika sätt.

Djursjukhuset drabbat

Enligt Susanne Enberg, verksamhets-

chef på AniCura djursjukhus i Uddevalla, blir det översvämning vid deras lokaler när havsvattnet trycks upp av hårda sydvästvindar, i kombination med regn. Djursjukhuset är belagt på Bastionsgatan, i ett flervåningshus där framförallt hundar och katter får vård, men på senare tid har det också blivit allt fler kaniner och fåglar.

– När det blir översvämningar så går det fort. Från att vi först ser att vattnet börjar stiga så tar det 20 minuter innan hela parkeringen och vägen utanför är helt vattenfylld. Då är det viktigt att agera fort.

Vi har ett system där någon bland våra medarbetare håller koll på översvämningar, problemet blir aldrig att det kommer in i lokalerna vilket är skönt, då huset står fast på palar vilket gör att byggnaden är upphöjd.

De är snabba med att kommunicera ut till resten av personalstyrkan och kontakta berörda kunder. Enberg menar att översvämningar inträffar väldigt oregelbundet

och kan vara svåra att förutse.

Tur i oturen så har översvämningarna uppstått på fredagskvällar eller på helgen, vilket innebär att vattnet runnit bort när det är en ny vecka. Så förlusten av intäkter hade kunnat vara värre.

“Bastionsgatan är en utsatt gata”

Det är inte så många verksamheter kvar här, berättar Susanne. Bastionsgatan är en utsatt gata och många väljer att flytta någon annanstans, det finns inte heller några bostadsrätter här.

Vad som konkret händer är att vi vill få iväg bilar som står på parkeringen, eftersom de kan bli förstörda. Men även att stoppa mottagandet av djur under dagen och att vid behov skicka dem till andra djursjukhus.

Det är hanterbart i nuläget, men skulle det bli värre framöver kan de inte vara kvar i dessa lokaler. Det vore tråkigt, menar Susanne Enberg och fortsätter med att säga

Susanne Enberg, verksamhetschef på AniCura djursjukhus. Med utsikt över parkering och Bastionsgatan där en del översvämningar sker. Foto: Stella Heckscher

att det finns fördelar med läget, det är centralt och smidigt att ta sig hit oavsett hur kunderna gör det.

Det är en oviss framtid, som vi inte har en aning om. En översvämning kommer ju bara, en vinter var det tre gånger, så det påverkar verksamheten och kan innebära en minskning av intäkter.

Enberg menar att kommunen bistår med väldigt lite hjälp. Det är hamnen som är den direkta fastighetsägare, men den ägs i sin tur av Uddevalla kommun som hon inte tycker verkar vara så intresserade av att göra något.

“Inget varningssystem i Uddevalla”

Jag förstår att det är svårt, hade det bara varit så att det blåser från havet så hade det till exempel kunnat byggas vallar. Men nu kommer ju vattnet även genom dagvattenbrunnarna och de måste ju finnas där, för

annars blir det översvämningar varje gång det regnar, säger Susanne Enberg.

Enberg säger att det är en berggrund och sedan är det lera, markytan sjunker 2-3 decimeter varje år. Så det blir bara värre och det är svårt att förutse när detta inträffar.

Det finns inget varningssystem i Uddevalla för översvämningar, detta är något vi själva får styra och har fått göra åtgärder. Det kan till exempel vara att vi stängt tidigare. Genomgående har vi alltid ett säkerhetstänk, man ska inte behöva vara orolig, det är jätteviktigt.

“Simma och ta båt vid översvämning”

AniCura är ett exempel på företag som drabbas av översvämningar. I dagsläget

Det finns restriktioner i att bygga med tanke på översvämningsskydd.

LINDA TOFELDT PÅ LÄNSSTYRELSEN

påverkar det inte deras lokaler, men på sikt kanske det är något de behöver ta ställning till. När det blir översvämningar är det så mycket att man kan simma eller ta sig fram med båt, men i och med att vattnet är grumligt och fullt av skräp så är det inte att rekommendera.

Den ursprungliga strandlinjen låg under dagens kajlinje och även historiskt har det inträffat översvämningar. Medelvattennivån förväntas år 2100 vara 60 centimeter högre än idag. Utöver en höjning av medelvattennivån förväntas även stormarna bli kraftigare och mer frekventa.

För att hantera havsnivåhöjningen och förväntade extremhändelser behöver ett översvämningsskydd byggas i Uddevalla.

Planer om ett skydd

I mars rapporterade Bohusläningen om att Uddevalla kommun sätter in ventiler i dagvattenbrunnarna runt de mest översvämningssårbara områdena i Uddevalla centrum. Detta görs för att fördröja vattenmassorna när det vankas oväder.

Uddevalla kommun har inte provat det innan, och till Bohusläningen säger Henrik Särborn att “det blir ett test som vi får se hur det fungerar”. Det lär inte lösa problemet med översvämningar, men förhoppningsvis innebära en fördröjning, menar han.

Dessa ventiler är dessutom bara en tillfällig lösning till dess att översvämningsskydd är på plats.

Till Ljungskile Magasin säger Henrik Särborn att det är alltför tidigt att säga när arbetet med översvämningsskyddet är klart.

– Det är ett pågående arbete som vi jobbar för fullt med. Det finns en riskhanteringsplan som vi har utgått ifrån när skyddet byggs på. Men när detta är klart och vi kan göra våra analyser kan jag idag inte uttala mig om.

Det blir dyrt att säkra kommunen

Uddevalla kommun sökte förra året 642 miljoner kronor i ett statligt bidrag från MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Nu väntar kommunen på vattenprover från vattenmyndigheten, för att säkerställa att åtgärderna med översvämningsskyddet inte påverkar livet i vattnet i området.

Detta resultat kommer inom två veckor, meddelar den tillförordnade samhällsbyggnadschefen Josefine Freij till Bohusläningen. Huruvida kommunen får dessa pengar beror på om domstolen godkänner åtgärderna.

Kommunfullmäktige

Förra hösten var frågan om översvämningar ett av ärendena för kommunfullmäktige.

Problemet sammanfattades så här: “Översvämningsskyddet föreligger i både bebyggd miljö, i planering av nya områden och i översiktsplanen där riskerna bedöms och värderas”.

Jennie Ekland (C) gjorde en protokollsanteckning som lød:

Under de senaste åren har det visat sig att klimatförändringarna går i en allt snabbare takt och vi vill därför att denna ökade skyfallsrisk tas med som underlag då nya exploateringsområden planeras.

Samarbete mellan myndigheterna

Anslaget som Länsstyrelsen får från MSB fördelas enligt ett antal kriterier och beror på hur pass stora riskerna är vid en översvämning (det kan vara översvämning från hav, skyfall eller sjöar och vattendrag),

Översvämning utanför Bohusläns museum i Uddevalla. Foto: Tomas Brandt, enhetschef på Bohusläns museum.

enligt Linda Tofeldt, civilingenjör med fokus på vattenresurshantering vid Länsstyrelsen. Men hon menar att det också beror på vilken bebyggelse som finns inom riskområdet och hur många människor som vistas där.

Det finns fyra faktorer som är viktiga att belysa när datamängder ska samlas in och bearbetas. Det är människors hälsa, miljön, kulturarvet och ekonomisk verksamhet, säger hon.

Tofeldt betonar att det finns ett system där områden som har en betydande risk för översvämningar i Sverige har jämförts mellan varandra, utifrån hur många invånare det finns och i hur stor utsträckning samhällsviktiga funktioner blir drabbade.

När den analysen är gjord så bestämmer MSB hur mycket pengar länsstyrelsen har

att röra sig med i den berörda kommunen, och i med samråd med kommunen upprättar vi en riskhanteringsplan.

Det finns också restriktioner när det kommer till att bygga med tanke på översvämningsskydd. Här följer vi Boverkets tillsynsvägledning för översvämningsskydd, liksom Plan- och bygglagen.

När Länsstyrelsen får in detaljplaner från kommunerna så granskar de att kommunen uppfyller plan- och bygglagen. Enligt Boverket ska ny bebyggelse planeras där den inte riskerar att översvämmas under byggnadens livslängd.

Kommunen har under en tioårsperiod jobbat med att få ihop ett översvämningsskydd, som hade varit till hjälp vid Bäveåns inlopp. Den senaste prognosen pekar på att det kommer att kosta minst 1,5 miljarder.

FRÅN TALLRIK TILL SOPOR

En tredjedel av all världens mat går till spillo varje år. Inom fem år ska det ha halverats, men som det ser ut nu är vi inte i närheten av att uppnå det. I Ljungkile arbetar flera verksamheter för att hålla nere sitt matsvinn – från kafé och restaurang till matbutiken. Men är det tillräckligt?

Text och foto: Joanna Svensson

Kärrstegens Gård på Berg började som en kläd- och inredningsbutik för 36 år sedan och har med åren utökats med ett kafé, brasserie och bed and breakfast.

Mål 12: Hållbar konsumtion och produktion

VAD ÄR MATSVINN?

Matsvinn är de livsmedel som av olika anledningar inte äts eller dricks upp. Matsvinn uppstår i hela livsmedelskedjan och där den största delen av matsvinnet uppstår i hushållen. Fukt, grönsaker, bröd och matrester är det som ofta slängs i onödan. Varje år slängs 33 kilo mat per person – för en familj på två vuxna och två barn handlar det om cirka 130 kilo per år, vilket motsvarar en kostnad på över 5 000 kronor per år.

Källa: Livsmedelsverket.se

Catarina Reüter menar att hållbarhet är ett ämne som genomsyrar deras verksamhet.

är bättre att fråga efter mer än att behöva slänga, säger hon.

Kunskapsglappet

Varför slänger svenskar mat som är ätbar? Karin Fritz är projektledare för regeringsuppdraget för minskat matsvinn vid Livsmedelsverket och menar att många är rädda för att bli sjuka av mat som närmar sig eller har gått över bäst före-datumet på förpackningen.

– Många förstår inte datummärkningen. Man behöver inte blint gå efter det utan istället använda sina sinnen – att titta, lukta och smaka när förbrukningsdagen börjar närma sig, säger Karin Fritz.

Livsmedelsverket arbetar bland annat med att bygga kunskap bland svenskarna kring hur man minskar matsvinn och kartlägger hur matsvinnet ser ut i landet. Karin Fritz berättar att kunskapen kring hur man hanterar mat har minskat, speciellt bland unga, unga vuxna och barnfamiljer. Hon betonar att handeln och restaurangbranschen också har ett ansvar för att bidra med att sprida information och kunskap.

– Det räcker inte med att vi som myndighet har en kampanj två gånger om året, utan vi behöver verkligen hjälpas åt med den här frågan, säger hon.

”Tar mer än vad man orkar”

Köket i Kust och Konferens vid Ljungkile folkhögskola har haft återkommande problem med matsvinn. De gästas dagligen av högstadieelever, deltagare vid folkhögskolan, turister och Ljungkilebor som tar del av menyn. Ett problem har varit högstadieeleverna vid Linnéaskolan som äter sin skollunch på folkhögskolan och inte äter upp. Som åtgärd mäter köket resterna som

”Frustrerande att behöva slänga mat”

Efter att ha varit stängt i två månader slog Kärrstegens Gård på Berg i Ljungkile häromveckan upp sina dörrar inför julsäsongen. Catarina och Sören Reüter har drivit gårdsverksamheten i 36 år, och det som började med en liten inrednings- och klädbutik, har med åren utökats med ett kafé, brasserie och bed and breakfast.

I gårdskaféet står ett äldre par framför glaset och synar det stora utbudet av bakelser och pajer i disken. Denna ovanligt varma novemberdag är det nästan fullsatt vid borden. Här uppstår en utmaning: matsvinnet. Med tanke på att en tredjedel av världens mat aldrig når tallriken, har FN

som mål att halvera matsvinnet till år 2030. På Kärrstegens Gård har hållbarhet blivit en central del av vardagen.

– Vårt matsvinn är minimalt, säger Catarina Reüter.

Ett mål som inte går att nå

I Agenda 2030, som klubbades igenom i FN 2015, sattes därför ett delmål om att halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och att minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan.

I Sverige sker matsvinnet mest i konsumentledet – alltså i storkök, restauranger och i hushåll – där de sistnämnda står för den största delen. Enligt Helén Williams,

doktor i miljö- och energisystem vid Karlstad universitet, har medvetenheten om matsvinn ökat, men målet om halverat matsvinn kommer inte att uppnås till år 2030 som det ser ut nu.

– I nästan tio år har vi arbetat med det här målet, men matsvinnet har knappt minskat. Det är fler som pratar om det nu, och ingen vill ju egentligen slösa på våra resurser. Men trots det så hanterar vi maten slarvigt genom hela ledet, från bonden till oss konsumenter, säger Helén Williams.

Matsvinnet står även för ungefär 10 procent av alla utsläpp av växthusgaser i världen. Från att bonden odlar på åkern till att maten transporteras till butiken och ligger i

kylen, går det åt energi och resurser.

– När vi slänger maten så har alla dessa resurser använts helt i onödan. Det blir mat som aldrig äts upp av någon. Och det är egentligen det som är det stora problemet, inte vad som sedan händer med själva matsvinnet, säger Helén Williams.

Små lösningar som gör skillnad

I köket på Kärrstegens Gård är personalen på språng och spisen går het när de förbereder dagens lunchbeställningar. Kökspersonalen arbetar med att använda så mycket av råvarorna som möjligt för att hålla svinnet nere, berättar Catarina Reüter.

– Det är många småsaker vi kan göra för att slippa slänga onödiga mängder. Till exempel behöver man inte skära bort flera centimeter på gurkan eller paprikan, säger hon.

De gånger det finns mat som kanske inte går åt i kaféet men egentligen inte behöver slängas gör de till frukostpåsar som gästerna på gårdens bed and breakfast får, eller att de används i ägarnas eget kök. Men den största utmaningen är kundernas tallrikar.

– Det som blir kvar på deras tallrikar är den största orsaken till att vi har något matsvinn, och jag tycker det är frustrerande att behöva slänga det. Där är det svårt för oss att styra egentligen. Men ser vi mycket matsvinn kan vi minska portionerna. Det

köket på Kärrstegens Gård förbereds lunchbeställningar för fullt. Catarina Reüter berättar att personalen har sina knep på att slänga så lite mat som möjligt.

slängs och har uppföljningar med skolan, där de för motiverande samtal om varför maten inte bör slängas.

– Vi har försökt med ett belöningssystem för att motivera eleverna att bara ta så mycket man orkar äta. Om det har slängts mindre en vecka får de något roligt på menyn, till exempel pizza. Och vi har märkt att den nya kullen sjundeklassare slänger mindre, säger kökschefen Robert Klezsczynski.

Köket har också börjat erbjuda en extrarätt som ser likadan ut varje dag för att fler ska hitta något att äta, vilket också ska ha haft en positiv påverkan. Men den största orsaken till kökets matsvinn är buffén som allmänheten kan köpa.

– Många gäster tar gärna för mycket, det är som inbyggt hos oss människor. Man ser en massa mat och tar mer än vad man egentligen orkar äta, säger han. Det ligger hos individen att ansvara för, men vi har ju såklart också ett ansvar. Vi kan bli bättre på att informera.

Frivilliga lösningar

Det finns inte några existerande lagstiftningar när det kommer till hur restauranger och matbutiker ska förhålla sig till sitt matsvinn, utan var

och en får ta egna initiativ. Det ser forskare som ett problem i Sveriges bidrag till minskningen av matsvinn.

Precis som Kärrstegens Gård och folkhögskolan har vidtagit sina egna åtgärder, så har Ica-Supermarket i Ljungskile gjort likadant. Bland annat genom att identifiera svinnet – det kan till exempel vara att en vara inte säljer bra eller att sista förbrukningsdag närmar sig enligt Jens Fryxell, Ljungskiles Ica-handlare. Sedan hittar de egna lösningar.

Robert Klezsczynski är kökschef vid Kust och Konferens vid folkhögskolan.

”Nästan en miljard människor i världen går och lägger sig hungriga varje kväll och det är oacceptabelt.

Helén Williams
Forskare vid Karlstad universitet

– Då kan varan säljas för ett reducerat pris. Maten som inte säljs på den vägen

men fortfarande går bra att äta skänks i sin tur till olika organisationer, bland annat trygghetsboendet Sofiedal och Saronhuset i Uddevalla som bland annat delar ut matkas-sar till de behövande, säger han.

Ett område han anser att de kan förbättras inom är att informera sina kunder och hjälpa dem förstå hur de kan minska matsvinnet som konsumenter.

– Det kan vi nog bli bättre på, genom att till exempel berätta hur man kan använda blasten från blomkålen eller stammen från broccolin. Men det kan nog många andra verksamheter bli bättre på också. Sen kan vi göra så gott vi kan, men som konsument får man nog också ta lite ansvar, säger Jens Fryxell.

Krävs striktare regler

Forskare, experter och egenföretagare kan enas om att alla har ett ansvar att bidra till att minska mats-

vinnet. Från bonden till leverantören och livsmedelsbranschen till konsumenten.

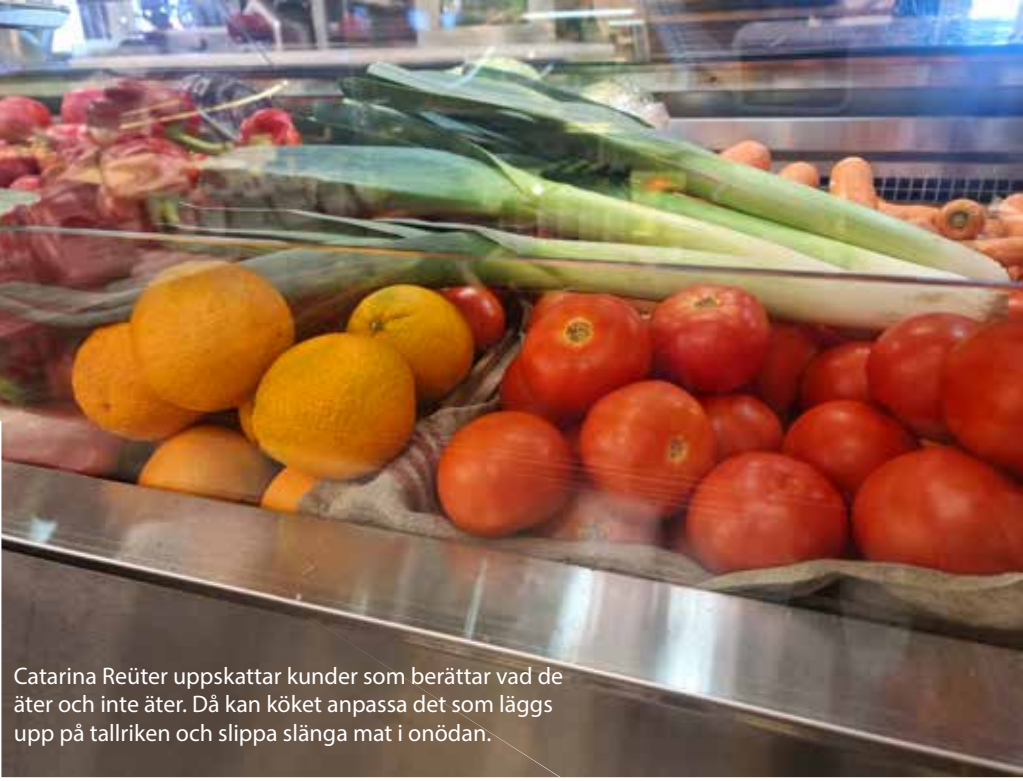
Målet om att halvera världens matsvinn är långt från att uppfyllas. Helén Williams vid Karlstad universitet menar att det krävs striktare lagstiftning för restauranger och livsmedelsbutiker på nationell nivå för att Sverige ska kunna komma längre i utvecklingen över huvud taget.

– Vi kan inte fortsätta hålla på med den här frivilligheten, vi har hållit på med den i 10 år. Nästan en miljard människor i världen som går och lägger sig hungriga varje kväll och det är oacceptabelt. Politikerna måste ta ett större ansvar. Ett förslag jag och mina kollegor har kommit med är att bland annat höja momsen på maten i butikerna för att konsumenter ska vara mer varsamma om varorna de handlar och därmed slänga mindre, säger hon.

”Kunden har också ett ansvar”

På Kärrstegens Gård i Ljungskile fortsätter gästerna att njuta av julmusiken och det varma kaffet. I köket läggs mat snabbt men elegant på tallrikar och en visp hörs köra för fullt.

Catarina Reüter anser att vi hanterar våra resurser och mat slarvigt. Precis som Jens Fryxell anser hon att även om deras verksamhet har ett stort ansvar att arbeta

Catarina Reüter uppskattar kunder som berättar vad de äter och inte äter. Då kan köket anpassa det som läggs upp på tallriken och slippa slänga mat i onödan.

EXPERTEN TIPSAR
Hur kan du minska ditt matsvinn?

Helén Williams,
doktor i miljö- och energisystem vid Karlstad universitet, ger några enkla åtgärder man kan göra för att minska matsvinnet i hemmet.

Planera

– Planera dina inköp, så att du vet att det du handlar hem kommer att användas. Köp hem rätt mängd och se till att använda det.

Var kreativ

– Du kanske har en halv burk med creme fraiche som går ut samma dag. Då kan du fundera över vilka recept som det går att slänga in det i. Sedan finns det mängder av tips på internet, där du kan skriva in vad du har i din kyl och få förslag på recept.

Frukta inte datumet

– Trots att något börjar närma sig förbrukningsdagtumet eller redan passerat det betyder det inte att det inte går att äta. Var inte rädd för att titta, lukta och smaka på maten.

Ha rätt temperatur i kylan

– Se till att ha fyra grader i kylskåpet, då håller maten längre. Matrester som du lagt i en låda håller i upp till en vecka i kylan om du håller den i rätt temperatur.

Verksamheterna i Ljungskile vidtar egna åtgärder för att bidra till ett minskat matsvinn. Men forskare vill se hårdare lagstiftning för livsmedelsbranschen om vi ska kunna se resultat.

Gratis mat till de mest ekonomiskt utsatta

Varje fredag delar Saronhuset i Uddevalla ut en kasse gratis mat till de mest ekonomiskt utsatta i kommunen. Det är ett initiativ som pågått i över ett år och som för många invånare blivit ett ljus i mörkret. – Det är tufft att ha så lite pengar, säger Uddevallabon Lisbeth Fredriksson, en av de trogna besökarna.

Text och foto:
Emma Edling

Uddevallaborna Jan Viker och Lisbeth Fredriksson kommer till Saronhuset nästan varje vecka.

Viktor Nilsson jobbar på Saronhuset och hämtar flera leveranser med matsvinn varje vecka.

Om några dagar kommer lokalen på Göteborgsvägen i Uddevalla att fyllas av människor i behov av en gratis matkasse för att klara veckan. Allt från ensamhushåll till stora barnfamiljer, från ungdomar till pensionärer. Men den här onsdagen är det bara några få volontärer på plats tillsammans med Saronhusets egna personal för att fylla på med varor.

De väntar på chauffören Viktor Nilsson som hämtar veckans leveranser. Det är framför allt lokala matbutiker som skänker sitt matsvinn till Saronhuset. När Viktor kliver in på lagret med ett brett leende och hälsar högt gör sig volontärerna redo för att börja arbeta. Personalen börjar med att skriva ner de varor som kommit in och var leveransen kommer från.

– Är det hål i den också? frågar sig Anne-Maj Personen högt, som jobbar för Saronhuset.

Hon tar fram en tejprulle och börjar laga den spruckna förpackningen med müsli. I

lokalen finns det fem avdelningar. Den första består av torrvaror, därefter är det bröd, frukt och grönt, hygienartiklar och en char-kavdelning som även innehåller frysvaror. Samtidigt som avdelningarna fylls på beger sig Viktor Nilsson tillbaka till bilen för att åka och hämta ytterligare en leverans.

– Det blir väldigt mycket åka fram och tillbaka. Varje gång jag är och hämtar så brukar jag påpeka att det de gör hjälper. Den tacksamhet och glädje som de människor som får sin matkasse på fredagarna ger är värt allt, säger han.

En verksamhet som exploderat

Det har gått lite över ett år sedan Saronhusets matkasse drog igång. Kristina Danielski, som tidigare var volontär, är anställd som projektledare. Hon säger att om de hade vetat då var de skulle befinna sig idag så hade hon inte trott att det var sant.

– Vi har blivit ett begrepp, vi har fått rutiner, vi har fått större lokaler och vi har fått jättemånga medlemmar. Det har verkligen exploderat det här året, säger hon.

Om Saronhuset

Saronhuset är en ideell förening som ägs av nio församlingar i Uddevalla kommun. Där ingår både Svenska kyrkan och frikyrkliga församlingar.

Målgruppen är alla människor som befinner sig i någon typ av utsatt situation.

Förutom att dela ut matkassar driver föreningen akutboendet Noras hus, mötesplatsen Träffpunkten, och har lunchservering flera dagar i veckan till ett självkostnadspris.

Källa: Saronhuset.se

Till en början hade de en lokal på Kilbäcksgatan i Uddevalla, men i takt med att behovet blev större och verksamheten växte fick de byta till en större lokal för att kunna hjälpa fler. Totalt har Kristina Danielski godkänt 200 personers medlemskap, hon tror att de delar ut mat till 85 hushåll varje vecka. För att kunna bli medlem måste ens inkomst vara lägre än cirka 13 000 kronor i månaden efter skatt.

– Vi har ett gäng där man skulle kunna tänka sig att de har sovit på en gata någonstans, men för de allra flesta är det inte så. Den ekonomiska utsattheten ser olika ut, den har så många ansikten, säger Kristina Danielski.

Ljungskilevännerna började volontära

Dagen innan det som beskrivs som finalen på veckan, det vill säga fredagen, kommer en ny uppsättning av volontärarbetare till Saronhusets matkasse för att fortsätta fylla på hyllorna, frysarna och lagret med varor. Det börjar bli allt mindre plats för mat när leverans efter leverans packas upp.

Många av volontärerna på Saronhusets matkasse är pensionärer. Vännerna Annika Johansson och Suzanne Londré kommer båda från Ljungkile. De har volontärarbetat sedan början av året. Allt började med att Annika hörde om verksamheten på radion.

– Det var vid jul som jag hörde Ragna prata om matkassen och att de behövde fler volontärer. Jag tänkte att detta är något som skulle passa oss, säger Annika Johansson och tittar på sin vän Suzanne.

Efter att de kontaktade Saronhuset fick de komma på en genomgång om de olika verksamheterna och insatserna som bedrivs.

– Vi blev så imponerande, samtidigt är det så sorgligt att de behövs, säger Suzanne.

Kristina Danielski är projektledare för Saronhusets matkasse.

De två väninnorna är framför allt på plats under torsdagarna, men har även deltagit några fredagar.

– Det är jätteroligt, alla blir så glada, säger Annika Johansson.

”Kallar mig för deras mamma”

När det äntligen blivit fredag är volontärarbetarna och Saronhusets personal på plats några timmar innan verksamheten öppnar för att ta emot de sista leveranserna.

– Det har kommit väldigt mycket mat idag, då blir alla glada! utbrister en volontär strax innan medlemmarna börjar trilla in.

När klockan närmar sig halv 11 står redan ett gäng utanför Saronhusets entré på Göteborgsvägen och köar. Alla som anmält att de ska komma för att hämta mat har fått en tid då de ska vara på plats. Det släpps in två personer var femte minut.

När det gått en kvart blir ljudnivån i lokalen högre och allt fler personer befinner sig i de olika rummen. Vissa känner varandra och skojar friskt medan de tar sig skattande igenom de olika avdelningarna. Andra är mer tystlåtna och pratar bara när de ska berätta vad de vill ha för varor.

En kvinna kommer in och ger en varm kram till Kristina Danielski. Det är inte

”
Detta betyder väldigt mycket, det gör gott att få en extra måltid i veckan när allt är så dyrt.

LISBETH FREDRIKSSON
Besökare

ovanligt, berättar hon senare.

– De älskar oss och tycker att vi gör ett fantastiskt jobb. Jag har ett gäng här som kallar mig för deras mamma. De är så glada och tacksamma, säger Kristina med ett leende.

Emellanåt får volontärerna fylla på när varor börjar ta slut. Det ska finnas något till alla, samtidigt som målet är att det ska vara slut när sista personen lämnar. Beroende på hur mycket mat som finns får de som kommer välja olika mycket varor på varje avdelning, men hur mycket var och en får beror också på om de bor ensamma eller tillhör en stor familj.

Två Uddevallabor som står i kön till entrén likt många fredagar tidigare är paret Lisbeth Fredriksson och Jan Viker. Lisbeth har varit medlem i matkassen sedan initiativet drog igång förra året.

– Detta betyder väldigt mycket, det gör gott att få en extra måltid i veckan när allt är så dyrt. Det är tufft att inte ha så mycket pengar, säger Lisbeth Fredriksson.

Det var en skilmässa som gjorde att Lisbeth till en början hamnade i en ekonomiskt utsatt situation. Innan hon och Jan Viker blev sambos var hon hemlös från och till under en längre period.

– Det är stor skillnad idag, jag mår bättre. Man strålar på ett annat sätt. Men det kan hända vem som helst så det är

Totalt uppskattar Saronhuset att cirka 85 hushåll varje vecka kommer för att få gratis mat.

fantastiskt att Saronhuset finns i stan, säger hon.

“Svårare att få hjälp”

Flera ideella organisationer upplever att det blivit svårare att få ekonomiskt bistånd, något som bland annat nämns i en ny rapport från Sveriges stadsmissioner, som sedan 2014 har publicerat den årliga Fattigdomsrapporten.

– Vi vet att det är lite svårare att få hjälp. Stadsmissionerna, Saronhuset, Räddningsmissionen, Frälsningsarmén, alla de här organisationerna vittnar om precis samma sak, säger Saronhusets verksamhetsledare Ragna Jennerhav

Hon uttrycker vidare att det blir de människor i samhället som lever i extrem fattigdom som får hjälp, men att antalet som egentligen skulle behöva ekonomisk hjälp är fler.

2023 tog 2,5 procent av den svenska befolkningen emot ekonomiskt bistånd någon gång under året, vilket är den lägsta siffran som noterats sedan Socialstyrelsen började föra statistik över bidraget 1990. Därför drar Ragna Jennerhav, likt andra ideella organisationer, slutsatsen att det är något som inte stämmer.

I Uddevalla kommun har ekonomiskt bistånd från socialtjänsten blivit en del av arbetsmarknadsavdelningens verksamhet. Pia Strömsholm, arbetsmarknadschef på Uddevalla kommun, håller inte med om att det blivit svårare att kvalificera sig för försörjningsstöd. Hon säger att de tre störs-

Majoriteten av de som arbetar på Saronhusets matkasse är volontärer.

”Vi vet att det är lite svårare att få hjälp.

RAGNA JENNERHAV
Verksamhetsledare

ta faktorerna som påverkar är konjunktur, arbetslöshet och flyktingmottagande.

– Den trenden vi ser nu är att arbetslösheten bland utrikesfödda minskar väldigt mycket, medan arbetslösheten bland inrikesfödda ökar. Det är inte positivt att det ökar bland inrikesfödda, men det här visar att vi just nu håller på och rider ut flyktingvågen från 2015, säger Pia Strömsholm.

Samtidigt lyfter hon att en liten del som kan ha haft en påverkan är arbetet med att motverka välfärdsbrottslighet, det vill säga att människor får felaktiga utbetalningar.

– De som tidigare lyckades få ut några tusenlappar, de kommer inte hit längre för där har vi lyckats täppa till, säger Pia Strömsholm.

“Samverkan är a och o”

Ragna och Saronhuset tror att det som kan bidra till att minska den ekonomiska utsattheten i Uddevalla kommun bland annat är enkel och tillgänglig information om vad man ska göra om man hamnar i ekonomisk utsatthet. Men även att främja möjligheterna för människor att komma tillbaka in i arbetslivet. Ragna Jennerhav poängterar att mycket av lösningarna handlar om politik.

Saronhuset säger även att de har goda relationer till socialtjänsten i Uddevalla och tror att de genom att kroka arm med kommunen, myndigheter och andra organisationer kan bidra till en positiv förändring.

– Nu har vi fått hit diakoner på fredagar vilket jag tycker är fantastiskt. På sikt kanske

man hade kunnat ta hit socialtjänsten eller arbetsförmedlingen. Vi skulle kunna vara ett nav i det här, säger Kristina Danielski.

Att samverka är något som även Pia Strömsholm tror på. Hon lyfter bland annat kommunens samverkansforum “Jobbcentrum” som ett lyckat exempel. På Jobbcentrum samlas aktörer som arbetar med personer som står långt från arbetsmarknaden.

Det är bland annat arbetsförmedlare från Arbetsförmedlingen, socialsekreterare från kommunen och studie- och yrkesvägledare från Uddevalla vuxenutbildning. Tillsammans planerar de och följer upp insatser i olika ärenden för att personer som kommer till dem ska få rätt insats.

– Det är otroligt bra att vi har fått ett ansvar i samverkan för att göra det bästa för individen och inte försöka putta personerna mellan varandra, utan att helt enkelt ta ett gemensamt ansvar och se på vilka möjligheter som finns, säger Pia Strömsholm.

Genom samverkan och en gemensam målsättning ser både Saronhuset och kommunen att allt färre kan riskera att hamna, eller befinna sig, i ekonomisk utsatthet.

Fattigdomsrapporten 2024: Svårare att få ekonomiskt stöd

I slutet av oktober lanserade Sveriges Stadsmissioner årets Fattigdomsrapport som lyfter fram den ökande ekonomiska utsattheten i Sverige. Rapporten visar att det blivit allt svårare att få den ekonomiska ersättningen många har rätt till.

Sedan 2014 ger Sveriges Stadsmissioner årligen ut “Fattigdomsrapporten” i samarbete med Marie Cederschiöld högskola. I årets rapport vittnar Sveriges Stadsmissioner om att allt fler människor i ekonomisk utsatthet kommer till dem för mat. Generalsekreteraren Jonas Wahlstrand säger att en majoritet av dem som kommer har försörjningsstöd eller andra ersättningar som inte räcker att leva på.

– Försörjningsstödet är nästan detsamma idag som för 30 år sedan. Vi andra som har haft lön, där har standardutvecklingen ökat med över 60 procent. För de som har försörjningsstöd har det inte ens ökat med två procent på 30 år. Det här har gjort att i jämförelse med övriga samhället så har försörjningsstödet under lång tid gröpts ur, säger han.

Socialtjänstens ekonomiska bistånd är välfärdsystemens yttersta skyddsnät och

har i första hand till uppgift att träda in tillfälligt vid försörjningsproblem som inte kan tillgodoses på annat sätt. För att människor inte ska behöva bli långvariga mottagare av ekonomiskt bistånd menar Jonas Wahlstrand att det bland annat måste finnas en mer flexibel och tillgänglig arbetsmarknad för människor som saknar högskoleutbildning.

Brister i välfärdssystemet

I rapporten kan man läsa om flera personers upplevelser av när de känt sig svikna av det svenska skyddsnätet. Framför allt handlar det om människor som enligt rapporten har rätt till ekonomiskt bidrag, men som inte får det.

– Hela 18 procent av de som kommer till oss har rättigheter som de inte ens får ta del av, säger Jonas Wahlstrand.

Den genomsnittliga reala ekonomiska standarden för svenska hushåll sjönk 2022, vilket är första gången sedan nittiotalskrisen. Trots detta har antalet personer som tar emot ekonomiskt bistånd minskat. På nationell nivå sjönk andelen biståndsmottagare i befolkningen med över 30 procent mellan 2022 och 2023.

Svårare för utrikesfödda

Jonas Wahlstrand tror att det blivit mycket svårare att få ut ekonomiskt bistånd och andra välfärdsförsäkringar. I rapporten står

Mål 2: Ingen hunger

Ekonomiska utsattheten i Uddevalla kommun

Antalet hushåll som under de tio första månaderna 2024 gick på ekonomiskt bistånd var i genomsnitt 609 stycken. Det kan jämföras med 618 hushåll motsvarande månader förra året.

Antal hushåll och antal biståndsmottagare har minskat i Uddevalla, men betydligt mindre än tidigare år. Det är framför allt barnhushåll som minskat. Det är cirka 100 färre barn i biståndshushållen, från 352 i september 2023 till 257 i september 2024.

Skillnaden mellan Uddevallas kostnader per invånare för ekonomiskt bistånd och Rikets kostnader har minskat med 5 procentenheter mellan år 2022 och 2023. Från en skillnad på cirka 22,5 procent till en skillnad på cirka 16,5 procent.

År 2022 var kostnaden för utbetalt ekonomiskt bistånd per invånare i Uddevalla 1 302 kronor, året efter låg kostnaden på 1 163 kronor. Denna minskning pekar mot att bibehållas under 2024.

Källa: Uddevalla kommun/Socialstyrelsen

Jonas Wahlstrand är generalsekreterare för Sveriges Stadsmissioner.
Foto: Caroline Nilsson

det bland annat att mycket tyder på att klienter som är eller kategoriseras som utrikes födda har en klar nackdel i behovsprövningen.

– När det gäller personer från andra länder så tror vi att det ibland har att göra med

språksvårigheter och kunskap om vårt välfärdssystem. Invandrade personer vet inte hur Sverige fungerar på samma sätt som om man är uppväxt i Sverige. De kan även ha svårt med tilliten till myndigheter, säger Jonas Wahlstrand.

I rapporten föreslås åtgärder som att höja riksnormen för försörjningsstöd och att granska felaktiga icke-utbetalningar. Wahlstrand betonar att både staten och kommunerna har ansvar för att informera medborgarna om deras rättigheter och skyldigheter.

Långvarig skolfrånvaro – en negativ trend?

Text och foto: Isabella Hansson

Långt ifrån alla barn i Sverige kan ta del av en skolgång utan diskriminering. Det visar statistik från Rätten till Utbildning. Elever med stor frånvaro riskerar att både gå miste om sin undervisning och att hamna i utanförskap. Susanne är mamma till Albin som har varit hemma från skolan i 2,5 år.
– Han höll verkligen masken tills han kraschade, säger hon.

För vissa barn med psykisk ohälsa eller särskilda behov blir skolmiljön outhärdlig.

Ett av Agenda 2030-målen är att alla ska ha tillgång till god utbildning utan diskriminering. Detta ska ske på alla nivåer; oavsett ursprung, kön, om man har en funktionsnedsättning eller lever under utsatta förhållanden. Förra året tog föräldranätverket Rätten till Utbildning fram en rapport med svenska elevers frånvarostatistik. I rapporten, som bygger på en sammanställning av frånvarorapporter från 350 000 elever, visade det sig att runt 17 000 av dem missar mer än hälften av sin lektionstid. För bara fyra år sedan låg siffran på 8 415. Många av eleverna är så kallade “hemmasittare”, ett begrepp som syftar på en elev som under längre tid uteblivit från skolan och känner en stark oro för att komma tillbaka. Många av dessa är barn med NPF-diagnos, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, som adhd och autism. Martin Karlberg är universitetslektor vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningssociologi på Uppsala universitet. Han menar att det inte går att säga helt säkert om det skett en ökning av problematisk frånvaro, eftersom det inte finns tillförlitlig forskning inom ämnet. Däremot upplever ofta personal inom skolan att det har skett en ökning. Trots den osäkra statistiken så är problematisk

Martin Karlberg. Foto: Pressbild

skolfrånvaro ett stort bekymmer för svenska skolor.

Oförutsägbarhet skapar stress

Martin Karlberg menar att en orsak bakom frånvaron är att eleverna på olika sätt har det jobbigt i skolan, och att det finns två huvudorsaker som ligger bakom. – Den första är att eleven har NPF och inte får sina behov tillfredsställda. De upplever själva att skolan inte kan anpassas utifrån deras förutsättningar. Det kan vara att lärarna inte förmår att skapa den trygghet och struktur som barnen behöver. Bristan-

de rutiner och oförutsägbarhet i skolan skapar stress för eleverna, säger han. Den andra anledningen är de elever som blir hemma på grund av ångest och social fobi, en större grupp än de med NPF. En del är deprimerade och känner rädsla inför att komma till skolan.

Albin blev hemmasittare

En vattenkokare sätts på i en lägenhet bara ett gångavstånd från södra hamnen i Lysekil. Det är en kall novemberkväll. Utanför fönstret är det becks svart, men inne i lägenheten är det varmt och ljust. Köksbordet pryds av en blommig duk, och vid det sitter Susanne med händerna runt sin tekopp. Hon är mamma till tonåringen Albin, som är hemmasittare sedan två och ett halvt år tillbaka. Problemen i skolan började märkas när Albin gick i lågstadiet och hade svårt att sitta still i klassrummet. – Jag tänkte att det här går över. Sedan i fjärde och femte klass var han hur ordentlig som helst. Han var en av de bästa eleverna i klassen. Då fattade man ju verkligen inte att det var något problem. Men jag har förstått efteråt att pressen tog väldigt hårt på honom, säger hon. När det började gå sämre för Albin i skolan trodde de först att det enbart handlade om lättare ångest. För Susanne är det svårt att säga exakt vad som gjorde

att Albin slutade gå till skolan, men hon märkte av en prestationsångest som hon tror ökade när han blev äldre och skolan började ställa högre krav. En kombination av svårare uppgifter som krävde större fokus och minnesförmåga och en retsam stämning i klassen gjorde att det blev

”Ett barn som står och gråter i hallen och har världens ångest, den kan man ju inte bara putta iväg till skolan.”

övermäktigt. – Han höll verkligen masken tills han kraschade. Och sen blev det så svårt att få tillbaka honom till skolan. Så nu kan de erbjuda honom vad som helst känns det som, men bara att gå till en skolbyggnad är svårt, säger Susanne. Susanne tycker att skolan har varit tillmötesgående. Men de hann inte sätta in så mycket stöd innan Albin slutade gå dit. Ett tidigt stöd var att en lärare kom hem till dem och hjälpte Albin med skoluppgifter-

na. Men när läraren sa att resten av klassen var längre fram i boken så fick Albin mycket ångest. Hon har upplevt andra föräldrar som oförstående när hon berättat att hon inte får sitt barn att gå till skolan. Vissa menar att det som förälder bara är att tvinga dit sitt barn. – Ett barn som står och gråter i hallen och har världens ångest, den kan man ju inte bara putta iväg till skolan, säger hon. Martin Karlberg menar att det är svårt att få sitt barn att gå till skolan när det mår så dåligt och har skolrelaterad ångest. – Om desperationen är stor så är det näst intill omöjligt att få iväg barnet till skolan. Som förälder klarar man inte av det, varken rent fysiskt eller emotionellt. Man vill inte utsätta sitt barn för något som gör dem så förtvivlade, säger han. Förra hösten fick Albin påbörja en utredning på Bup, Barn- och ungdomspsykiatri. I december fick han diagnoserna autism nivå 1 – det som tidigare kallades för aspergers – och adhd. Både Susanne och Albin hade i början svårt att ta in att det rörde sig om en autismdiagnos. Nu har de vant sig och diagnoserna känns inte längre så konstiga. – Autismen är ju en del av honom och hur han uppfattar världen, och han är helt underbar. Om han inte hade haft autism skulle han ju inte vara den han är. Men

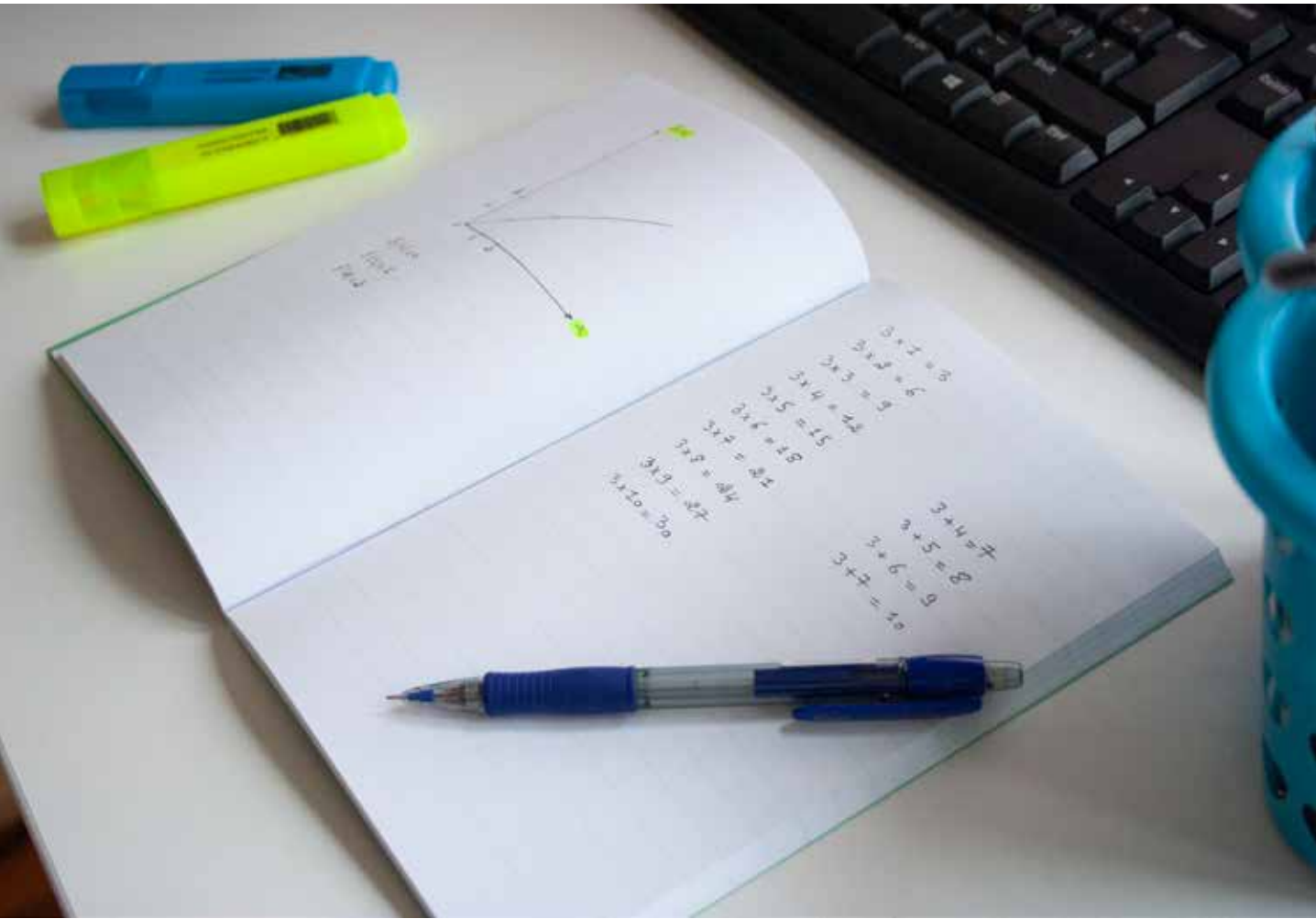
det är sorgligt att det kommer göra hans liv krångligare än vad det annars hade varit, säger hon.

Mår bättre idag
Idag har Albin kontakt med en elevassistent från skolan och gör uppgifter hemifrån genom att chatta via länk. Det har gjort att han fått kontakt med sina kompisar från klassen igen. – I början vågade han knappt åka bil någonstans för han var rädd att någon i klassen skulle se honom. Han kunde inte gå utanför dörren, men nu kan han gå ut själv och följer med till affären. Så han har gjort jättestora framsteg. Han klarar av att göra lite matte och engelska någon gång i veckan, säger Susanne. Hon tycker det är olyckligt att så många elever blir sittande hemma och missar sin skolgång. Samtidigt förstår hon att det är svårt och väldigt resurskrävande för skolan. – Det är ju för jävligt. Jag hade önskat att det skulle finnas någon på skolan som hade hand om ett antal elever som är hemma, som kunde försöka hitta lösningar. Det kan ju bli en väldigt stor kostnad för samhället om det går åt skogen för de här ungdomarna, säger hon.

Frånvaro påverkar hälsan
De risker som finns med att skippa skolan är tydliga, menar Martin Karlberg. De

Problematisks frånvaro
Problematisks skolfrånvaro uppstår när en elev är frånvarande minst 25 procent av den totala skoltiden under minst två veckor och upplever allvarliga svårigheter att delta i skolundervisningen.
Christopher A. Kearneys ur antologin "School Attendance problems. A research Update and Where to Go", 2021.

Idag gör Albin en del skoluppgifter hemifrån med stöd från elevassistent.

kortsiktiga riskerna är att eleverna misslyckas i skolan, och på lång sikt kan det leda till att de hamnar i ett utanförskap. Det kan försämra möjligheterna till att hitta ett yrke, ge svårigheter med att behålla kamratskap, öka risken för psykisk ohälsa och ge sämre självkänsla. Samtidigt menar Martin Karlberg att det finns undantag.

- Även om statistiken ser ut på det sättet så finns det elever som får ett fantastiskt liv trots sin frånvaro, säger han.
- I vissa fall kan frånvaron till och med fungera som ett skydd när eleven känner att de gång på gång misslyckas i skolan.
- En del elever skadas av att vara i skolan när de inte får de anpassningar de behöver. Om de då är hemma så kan de slippa den ständiga påminnelsen om hur ”dåliga de är”, säger Martin Karlberg.

“Det blir ofta ett mönster”

Under läsåret 23/24 hade 159 elever på Uddevalla kommuns 21 grundskolor, från förskolan upp till nionde klass, en frånvaro högre än 50 procent. Anna Jonsson är tillförordnad förvaltningschef för Barn och utbildning i Uddevalla kommun, som bland

annat arbetar med att erbjuda utbildning i förskola, grundskola och gymnasieskola. Hon menar att problematisk skolfrånvaro är ett prioriterat område.

- Vi vet att det är lättare att nå goda resultat med hög närvaro. Det blir ofta ett mönster med frånvaro och därför arbetar vi förebyggande med att främja närvaro, redan i förskolan, säger Anna Jonsson.

Hur arbetar kommunen för att alla elever ska kunna tillgodogöra sig undervisningen?

- Skolmiljön är viktig så att elever känner sig välkomna. Det ska alltid finnas minst en vuxen man litar på i skolan, en elevhälsa som fungerar och som eleverna känner förtroende för så att de vill komma till skolan. Det är också viktigt med bra socialt klimat i grupperna, säger hon.

Nej till distansundervisning

Anna Jonsson menar att det kan vara många olika orsaker som ligger bakom en hög skolfrånvaro. I inledande fas ska en individuell utredning göras för att hitta specifika lösningar utifrån den enskilda eleven.

- Vi ger inte upp det jobbet utan följer

hela tiden upp de åtgärder som görs tills vi ser att frånvaron minskar, säger hon.

Både i Göteborg och i Uppsala testar man nu något nytt: att erbjuda distansundervisning för elever i grundskolan med problematisk skolfrånvaro. Det är nya satsningar som påbörjades denna höst, bland annat på skolan Elyseum i Göteborg.

Men en liknande satsning är inte aktuell i Uddevalla.

- Uddevalla kommun har inte gjort en ansökan om distansstudier. Det viktigaste är att vi jobbar förebyggande så att frånvaro aldrig uppstår, säger Anna Jonsson.

Susanne och Albin heter egentligen något annat.

Det säger skollagen

Elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller, ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.

Skollagen 3 kap 25

FILMTIPS MED TEMA GLOBALA MÅL

Det kan ibland kännas långgrandigt att läsa om de globala målen. Därför listar vi några filmer där handlingarna utforskar teman som matsvinn, fattigdom, ojämlikhet och klimatförändringar – teman som alla berör målen i Agenda 2030.

Parasite (2019)
Parasite är ett sydkoreanskt skräckdrama där man följer den fattiga familjen Kim som drar sig fram i livet genom påhittiga lösningar. När sonen Ki-woo får erbjudande om jobb som privatlärare för en rik familjs dotter, tvekar han inte en sekund.

Just Eat It – A Food Waste Story (2014)
Filmskaparna och matälskarna Jen och Grant dyker ner i frågan om matsvinn från lantbruken, detaljhandeln till sina egna kylskåp. I den amerikanska dokumentärfilmen utmanar filmskaparna sig själva att sluta köpa mat och överleva endast på matsvinn.

Don't Look Up – Adam McKay (2021)
Två astronomer ger sig ut på en gigantisk mediaturne för att varna världen om en komet som närmar sig och kommer förstöra planeten. Don't Look Up är en amerikansk apokalyptisk och politisk satirfilm som ska symbolisera klimatförändringarna och politikernas likgiltighet i frågan.

JOANNA SVENSSON

Lista: Second hand-butiker i närområdet

- **Ljungskiles Garderob** erbjuder ett brett utbud av second hand-plagg. Modet varierar från de senaste trenderna till vintage, re-make och hemmasydda kreationer. Allt för att främja lokal kreativitet och hållbarhet.
- **Lilla Fröet Secondhand** ligger i Ljungskile och har ett stort fokus på miljötänk. De säljer barnkläder, leksaker och andra tillbehör.

Ljungskiles Garderob vill främja lokal kreativitet och hållbarhet. Foto: Emma Edling

Lilla Fröet second hand ligger i Ljungskile centrum. Foto: Emma Edling

- **PMU Second Hand Uddevalla** är pingstkyrkans second hand-butik. Här kan man hitta allt från mode, till möbler och husgeråd.
- **Lindas hörna** är en butik i Uddevalla där man bland annat kan hitta klädesplagg för hela familjen.
- **Da Capo** i Uddevalla säljer begagnade kläder och second handprylar. Butiken drivs av socialtjänsten i kommunen som en daglig verksamhet för personer med funktionsnedsättning.
- **Prio second hand** är en butik i Ste-

nungsund för både barn, dam och herr. **Prio** står för prioritering och butiksägarnas förhoppning är att vi alla ska bli bättre på att prioritera hur och vad vi konsumerar.

- **Hos Marta och Maria** drivs som en ideell förening och är en del av Svenska kyrkan i Stenungsund men ekonomiskt och organisatoriskt fristående. Här hittar man allt från kläder och skor till antikt och kuriosas.
- **Antikladan i Lilla Edet** består av en 1 200 kvadratmeter fylld lokal med lopprisprylar och antikviteter

EMMA EDLING

Lyssna på radioprogram utifrån FN:s globala mål

**Att stå bredvid någon
som lider av psykisk ohälsa**

**Fler unga kvinnor utsätts
för våld – så agerar Uddevalla**

**Hållbar energi
– en kärnfråga**

**Det dolda kulturarvet
satte Ljungskile på kartan**

**Så ska våra kläder
få ett längre liv**

**Så jobbar klubbarna
med koldioxidutsläppen**

*Scanna
QR-koderna!*